

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

BEYOND BARRIERS
We believe in what we do

Walking the Path of reconciliation

empowering communities
for a peaceful society

www.Slobodanovic

INTERKULTURALNO UČENJE KAO ALAT ZA MIR

Priručnik za nastavnike, osobe koje rade s mladima i trenere

INTERKULTURALNO UČENJE KAO ALAT ZA MIR PRIRUČNIK ZA NASTAVNIKE, OSOBE KOJE RADE S MLADIMA I TRENERE

NASLOV IZVORNIKA:

INTERCULTURAL LEARNING AS A TOOL FOR PEACE
A TOOLKIT FOR TEACHERS, YOUTH WORKERS AND YOUTH WORK TRAINERS

| stranice 1

NAKLADNIK IZVORNIKA: Beyond Barriers Association, Rruga Don Bosko, Pallati Gener 2, Hyrja 1, Kati 6, Apartamenti 47, Post Code 1026 - PO Box 87, Tirana- Albania, www.beyondbarriers.org,
E-pošta: office@beyondbarriers.org

AUTORICE: Mirela Rajković, Ana Mullanji, Irena Topalli

NAKLADNIK PRIJEVODA: Agencija lokalne demokracije Sisak, www.Lda-sisak.hr

UREDNICA IZDANJA NA HRVATSKOM JEZIKU: Paula Raužan

PRIJEVOD S ENGLESKOG JEZIKA: Branka Paškuljević Turniški

LEKTURA: Marijana Mijatović

Sisak, prosinac 2021.

ISBN 978-953-59910-5-2

Sufinancirano sredstvima
programa Europske unije
Erasmus+

Ovaj dokument proizvod je projekta financiranog sredstvima programa Erasmus+ „WalkON: Osnaživanje zajednica za društvo mira“, koji su proveli BBA i partneri tijekom razdoblja 2019. – 2021. Potpora Europske komisije izdavanju ove publikacije ne predstavlja potvrdu sadržaja koji odražava samo stajališta autora i Komisija se ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu uporabu informacija sadržanih u toj publikaciji.

Partneri projekta:

Sadržaj

| stranice 2

1. O čemu se radi u ovom priručniku?	3
2. Važnost interkulturalnog obrazovanja	4
3. Dekonstrukcija koncepata	4
4. Uloga nastavnika i mladih u interkulturalnom učenju	8
5. Obrazovni pristupi	8
6. Metode i alati	9
7. Radionice za učenike	12
8. Korisni resursi	18

1. O čemu se radi u ovom priručniku?

Ovaj priručnik za osposobljavanje služi kao alat za nastavnike i osobe koje rade s mladima te ih priprema za bavljenje temama kao što su pomirenje, suzbijanje mržnje i promicanje izgradnje mira među mladim ljudima u zajednici.

| stranice 3

Dokument je izrađen u okviru projekta „WalkON: Osnaživanje zajednica za društvo mira“ i pridonijet će cijelokupnoj intervenciji koju su projektni partneri planirali kako bi podržali razvoj i povećali kompetencije osoba koje rade s mladima, nastavnika, mladih i voditelja rada s mladima u zajednicama na Zapadnom Balkanu, kako bi se radilo na pomirenju, suzbijanju govora mržnje i promicanju izgradnje mira.

WalkON je projekt izgradnje kapaciteta koji finansira Europska unija u okviru Erasmus+ programa. Vodeća organizacija je *Beyond Barriers Albania* u suradnji s još pet partnera: iz Bosne i Hercegovine - Mladi Volonteri, iz Hrvatske - ALD Sisak, s Kosova*- Lens, iz Sjeverne Makedonije - Kulturni centar za mlade i iz Srbije - Obrazovni centar Kruševac.¹

Komplet alata može se koristiti u sljedeće svrhe:

- kao pomoćni materijal za nastavnike i osobe koje rade s mladima tijekom pripreme aktivnosti u području interkulturalnog dijaloga, izgradnje mira, obrazovanja i pomirenja;
- kao dokument koji nastavnicima i osobama koje rade s mladima pruža kratak pregled važnih pojmoveva povezanih s izgradnjom mira i pomirenjem;
- kao alat kojim se podupire sudjelovanje mladih u području izgradnje mira, interkulturalnog dijaloga i pomirenja;
- kao inspiracija za osmišljavanje kvalitetnih i zanimljivih aktivnosti korištenjem različitih alata koji su dio priručnika;
- kao dokument potpore u osmišljavanju aktivnosti u kojima su mlađi u središtu procesa učenja.

Važno je napomenuti da ovaj priručnik daje osnovu za rad u području izgradnje mira, pomirenja i interkulturalnog dijaloga kroz objašnjenje osnovnih pojmoveva, obrazovnih pristupa i metoda te putem poveznica na odabrani raspon alata povezanih s temama od interesa.

Nastavnike i osobe koje rade s mladima potiče se da prošire svoja postojeća znanja dodatnim metodama i alatima koje su razvili relevantni akteri u tom području. Materijal također treba prilagoditi vrsti publike.

Kako bismo vam pružili posebno odabранe informacije o izgradnji mira, pomirenju i suzbijanju govora mržnje u regiji Zapadnog Balkana, pozivamo vas da se poslužite ovim dokumentima koji su izrađeni u okviru **WalkON** projekta:

- [TRENUTAČNO STANJE - POMIRENJE I SUZBIJANJE GOVORA MRŽNJE NA ZAPADNOM BALKANU](#)

Ovo izvješće izrađeno je na temelju nalaza iz šest desk istraživačkih izvješća koja su mapirala dobre prakse i analizirala trenutačno stanje u pomirenju, obrazovanju za izgradnju mira, kao i

¹ *Ova oznaka ne dovodi u pitanje stajališta o statusu i u skladu je s 1244/1999 1244/1999 ICJ-om i Mišljenjem MSP-a o proglašenju neovisnosti Kosova.

politici suzbijanja govora mržnje u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Kosovu*, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji.

- NOVO DOBA POMIRENJA GENERACIJA Z KAO POKRETAČ

Kratki pregled regionalnih politika (*Regional Policy Brief*) koji služi kao alat za zagovaranje, kao plan koji sektoru mlađih nudi rješenja glede programa pomirenja i suzbijanja govora mržnje te kao resurs za razvoj politike za izgradnju obrazovnih kapaciteta u regiji.

| stranice 4

2. Važnost interkulturalnog obrazovanja

Današnji mladi ljudi izloženiji su nasilju nego ikad prije, što ih čini lakim metama nasilnih i radikalnih pokreta. Interkulturalno učenje bitan je obrazovni pravac u podijeljenom svijetu. Razvoj interkulturalne kompetencije kod mlađih jedno je od rješenja za izlazak iz ove krize čovječanstva. Sudjelovanjem u programima interkulturalnog učenja mlađima je omogućeno da se uključe u dijalog s drugima koji su „drugačiji“ od njih i počnu cijeniti različitost.

U regiji u kojoj se provodi projekt **WalkON**, koja je dijelom postkonfliktna regija s krhkим mirom, postoji dodatna hitnost u promicanju i otvaranju programa koji potiču izgradnju interkulturalne kompetencije među mlađima. Takvi programi također doprinose smanjenju diskriminacije, ksenofobije, etno nacionalizma, predrasuda, ali i stvaranju drugačije slike o svojim susjedima čime se stvaraju temelji za dijalog i suradnju.

Smatramo da važnost interkulturalnog obrazovanja treba biti naglašena u svakom obrazovnom području, bilo da je riječ o formalnom, neformalnom ili informalnom okruženju. Kao takvo interkulturalno obrazovanje treba promicati kao proces društvenog obrazovanja koji pomaže pojedincima da izgrade svijest o vlastitoj kulturi, da razumiju veze i suživot s drugim kulturama i što je najvažnije, nauče ih o tome kako izgraditi poštovanje prema različitosti u širem smislu.

Naša je uloga kao osoba koje rade s mlađima, ali i nastavnika, pružiti mlađima sigurno obrazovno okruženje u kojem mogu naučiti cijeniti i poštovati različitost, bez obzira na razliku, bilo zbog kulture, religije, etničkog podrijetla, seksualne orientacije, nacionalnosti, društvenog statusa, sposobnosti ili invaliditeta. Da bismo ostvarili ovu misiju, ne smijemo zaboraviti da interkulturalno obrazovanje podrazumijeva rad sa svim aspektima ljudske prirode, gdje stavovi, znanje, vrijednosti, osjećaji i prošla iskustva igraju ključnu ulogu i treba ih pažljivo rješavati iz obrazovnog stajališta.

3. Dekonstrukcija koncepata

Sljedeći pojmovi i definicije uključeni su u priručnik za osposobljavanje kako bi se olakšao proces stvaranja zajedničkog razumijevanja pojmove koje koristimo u interkulturalnom obrazovanju i radu s mlađima. Obično se koriste pojmovi povezani s jednostavnim objašnjenjem koji nastoje izgraditi temelje razumijevanja i obrade informacija kako bi ih nastavnici i osobe koje rade s mlađima ili bilo tko iz zajednice praktičara mogao koristiti za osvježavanje općeg znanja. Budući da su to neki odabrani pojmovi i možda neće ponuditi potpunu opisanu sliku, svatko tko koristi ovaj priručnik također može istražiti više o svakom pojmu, ako je potrebno, i iskoristiti ga u svrhu osmišljavanja aktivnosti učenja. Ti se koncepti usvajaju iz postojećih materijala otvorenog koda, a neki su pojednostavljeni kako bi se

olakšalo razumijevanje za one koji će ih upotrebljavati, ali posebno za ciljanu skupinu krajnjih korisnika, a to su mladi. Budući da naše područje rada s mladima ponekad obuhvaća upotrebu specifične terminologije, potičemo nastavnike i osobe koje rade s mladima na dekonstrukciju i pojednostavljivanje ovih pojmoveva kako bi ih mladi iz bilo koje ciljne skupine mogli bolje razumjeti. Želimo vas potaknuti da u radu s mladima u dobi od 14 do 18 godina, ukoliko je to potrebno, koristite primjere u objašnjavanju pojmoveva.

| stranice 5

Pojmovnik

KULTURA I IDENTITET – To je koncept koji predstavlja *društvena ponašanja i norme koje postoje u ljudskom društvu, kao i znanje, uvjerenja, umjetnost, zakone, običaje, sposobnosti i navike pojedinaca*². Kultura može biti individualna ili grupna. Identitet je odnos koji čovjek ima s kulturom i to je cjeloživotni proces transformacije koji utječe na ponašanje i uvjerenja. Jednostavnim riječima možemo reći da je identitet ono što nas čini jedinstvenima, a kultura je ono što nas povezuje.

MULTIKULTURALNA DRUŠTVA - Različite kulture, nacionalne, etničke, vjerske skupine koje žive na istom području, ali ne dolaze nužno u kontakt jedna s drugom. Društvo u kojem se razlika često gleda negativno i opravdanje je za diskriminaciju. Manjine se mogu tolerirati pasivno, ali se ne prihvataju ili vrednuju. Čak i u slučajevima kada postoje zakonska prava osmišljena za zaustavljanje diskriminacije, pravo se ne može provoditi ujednačeno³.

INTERKULTURALNA DRUŠTVA - Različite kulture, nacionalne skupine itd. koje žive zajedno na teritoriju, održavaju otvorene odnose interakcije, razmjene i međusobnog priznavanja vlastitih i odgovarajućih vrijednosti i načina života. Tada govorimo o procesu aktivne tolerancije i održavanju pravednih odnosa u kojima svatko ima istu važnost, gdje nema nadređenih ili inferiornih, boljih ili lošijih ljudi...⁴

POMIRENJE – Ne postoji konsenzus o pojmu pomirenja, ali se ono općenito smatra *opsežnim transformativnim procesom suočavanja s prošlošću kako bi se srušile barijere koje stoje na putu izgradnje mira*⁵. Uključene strane možda su razvile određena uvjerenja, emocije i stavove prema „drugima“ tijekom sukoba i treba ih transformirati kako bi se stvorili novi odnosi i povjerenje, kako bi se stvorio značajan i učinkovit proces izgradnje mira prema održivom miru.

IZGRADNJA MIRA – Već je spomenuto da se pomirenje odnosi na suočavanje s prošlošću, interkulturalni dijalog je o sadašnjosti, a izgradnja mira je koncept koji počinje kada nasilni događaji prestanu i usmjereni su prema budućnosti kako bi se postigao održivi mir. Sam koncept uključuje različite mjere koje bi trebale smanjiti rizik ili spriječiti novi nasilni sukob među uključenim stranama (demilitarizacija, razvoj politika koje jamče mir, transformacija odnosa u društвima, interkulturalni dijalog itd.).

INTERKULTURALNO UČENJE I INTERKULTURALNI DIJALOG – Dok se pomirenje bavi prošlošću, interkulturalno učenje i interkulturalni dijalog odnose se na izgradnju odnosa u sadašnjem trenutku. U konceptu interkulturalnog učenja ne postoji hijerarhija kultura. Obrazovni koncept odnosi se na više perspektiva, međusobno poštovanje i izgradnju kompetencije (znanja, vještina, stavova i ponašanja) koje omogućuju učenicima da se uključe u različite identitete i kulturu i vode konstruktivan dijalog o

² Tylor, Edward. (1871). Primitivna kultura. Vol 1. New York: Sin J.P. Putnama

³ [Obrazovni paket Svi različiti-Svi jednaki, dostupni na 1680700aac \(coe.int\), Stranica 27](#)

⁴ Isto

⁵ Bal-Tal - Bennink, 2004.

sukobu ili bilo kojem sporu koji se pojavi. Interkulturalni dijalog kao posljedica interkulturalnog učenja ima visok transformativni potencijal jer je fokus ta dva pojma na interakciji i rješenju.

RAZLIČITOST U DRUŠTVU – smatra se raznolikošću u različitim područjima i kontekstima. Učenje o različitosti ključno je za razumijevanje da smo svi jedinstveni i da različitost donosi vrijednost dok surađujemo. Može se odnositi na postojanje različitih identiteta, kultura, političkih stavova itd. Raznoliko društvo može se shvatiti kao društvo koje prihvata ljudi iz svih društvenih, političkih, vjerskih, etničkih i teritorijalnih okruženja.

LJUDSKA PRAVA – skup univerzalnih prava koja dostojanstveno promiču pristojan život za sve ljudе bez obzira na njihovo podrijetlo. Ljudska prava definirana su Općom deklaracijom o ljudskim pravima koju je 1948. usvojila Opća skupština UN-a, a koja je središnji dio međunarodne politike i jedan od najvažnijih političkih dokumenata današnjice. S obzirom na to, ljudska prava pripadaju svim ljudskim bićima, bez obzira na rasu, spol, nacionalnost, etničku pripadnost, jezik, vjeru ili bilo koji drugi status i svatko ima pravo na ta prava, bez diskriminacije.

SUKOB – *Neslaganje dviju ili više strana kroz koje uključene strane percipiraju prijetnju svojim potrebama ili interesima.*⁶ Sukob, ako ostane neriješen, može prerasti u nasilje. S druge strane, sukobi u kojima obje strane nastoje pronaći rješenje u konačnici mogu dovesti do poboljšanja njihovog odnosa, što u ovom slučaju ne opisuje sukob kao nužno lošu stvar.

NACIONALIZAM - to je složen dvosmislen izraz koji uglavnom ovisi o kontekstu u kojem se raspravlja. Šira definicija nacionalizma vidi ga kao odanost vlastitom narodu i državi. Interes nečije nacije uvijek je ispred interesa drugih naroda i skupina. Negativne manifestacije nacionalizma su: etno nacionalizam (uglavnom se koristi kao isključiva politička ideologija), kulturni nacionalizam, šovinizam itd., dok su ekstremni tipovi fašizam i nacizam.⁷

ETNOCENTRIZAM - Na naše prosudbe, procjene i opravdanja snažno utječe naš etnocentrizam. To znači da vjerujemo da je naš odgovor na svijet - našu kulturu pravi, dok drugi nekako nisu normalni. Smatramo da su naše vrijednosti i načini života univerzalni, ispravni za sve ljudе, a „drugi“ su jednostavno previše glupi da bi razumjeli ovu očitu činjenicu.⁸

STEREOTIP - Stereotipi se sastoje od zajedničkih uvjerenja ili razmišljanja o određenoj ljudskoj skupini. Stereotip je skup karakteristika koje ukratko prikazuju ljudsku skupinu obično u smislu ponašanja, navika itd. Stereotipi se obično temelje na nekoj vrsti kontakta ili slika koje smo stekli u školi, putem masovnih medija ili kod kuće, koji se zatim generaliziraju kako bi se prikazali svi ljudi koji bi eventualno mogli biti povezani.⁹

PREDRASUDE - Predrasuda je prosudba koju donosimo o drugoj osobi ili drugim ljudima, a da ih zapravo ne poznajemo. Predrasude mogu biti negativnog ili pozitivnog karaktera. Predrasude se uče kao dio našeg procesa socijalizacije i vrlo ih je teško izmijeniti ili iskorijeniti.¹⁰

DISKRIMINACIJA – U usporedbi sa stereotipima i predrasudama, diskriminacija je stvarna akcija koju poduzimamo protiv osobe na temelju predrasuda koje imamo o skupini na koju se odnosi.

⁶ Istaknut resurs za rješavanje sukoba (Sveučilište u Wisconsinu, razvoj ljudskih resursa). Dostupno za preuzimanje na: www.ohrd.wisc.edu/onlinetraining/resolution/aboutwhatitis.htm

⁷ Gellner 1983.

⁸ [Obrazovni paket Svi različiti-svi jednaki, dostupni na 1680700aac \(coe.int\)](http://Obrazovni_paket_Svi_različiti-svi_jednaki,_dostupni_na_1680700aac_(coe.int)), stranica 33.

⁹ Isto, stranica 32.

¹⁰ Isto stranica 32.

SEGREGACIJA – Koncept isključenja koji može biti prisilan ili ne, a čija je svrha u određenom društvu ili zajednici izolirati određenu skupinu od većine.

KSENOFOBIJA - To je koncept straha od nekoga tko je drugačiji od vas, uglavnom se pojavljuje zbog niske razine interkulturne kompetencije. Ekstremna manifestacija ksenofobije može se izraziti kao mržnja prema različitosti.

| stranice 7

RASIZAM – Može se shvatiti kao predrasuda i diskriminacija osobe na temelju rase, ali s druge strane neki je autori definiraju kao vjerovanje u superiornost jedne rase. U svakom slučaju problem s pojmom je u tome što u obje definicije postoji pretpostavljenje postojanje „druge“ rase.

SOCIJALNA UKLJUČENOST – Koncept u kojem nastojimo poboljšati životne uvjete manjina ili izoliranih skupina. To je čin postizanja jednakosti prilika u društvu osiguravanjem poštovanja univerzalnih ljudskih prava za sve članove društva.

MANJINSKA SKUPINA – Skupina osoba sličnog ili zajedničkog identiteta koja ne prevladava ili koja se razlikuje od većine u pojedinom društvu. Ako se ne uzme u obzir, manjinska skupina mogla bi biti marginalizirana i izolirana (imigranti, Romi, LGBT itd.) u određenom društvu, što je protivno Općoj deklaraciji o ljudskim pravima.

CIVILNO DRUŠTVO – Formalne i neformalne strukture i skupine izvan države i institucija koje zastupaju interes građana. To je također jedan od instrumenata participativne demokracije koji bi trebalo dati veći legitimitet zastupničkoj demokraciji. Glavna struktura/skupine prepoznate kao dio civilnog društva su: organizacije civilnog društva, sindikati, mediji, neformalne skupine građana itd.

MLADI LJUDI ILI MLADEŽ – Prema definiciji UN-a, mladi imaju od 15 do 24 godine. Dok je u Vijeću Europe dobni raspon mlađih od 13 do 35 godina. Situacija bi se mogla razlikovati od zemlje do zemlje, ali u zemljama koje provode projekt WalkON, uglavnom se mladi definiraju kao dio stanovništva od 15 do 30 godina.

VRŠNJAČKE SKUPINE – Pojedinci koji su na sličnoj razini s obzirom na neki specifični element određivanja (dob, društveni status, interes itd.) i koji mogu učiti ili podržavati jedni druge u određenom području ili temi.

4. Uloga nastavnika i mladih u interkulturalnom učenju

Čovječanstvo nikada nije živjelo u većem paradoksu nego danas. Moglo bi se reći da nikada nismo bili povezani, a s druge strane, nikada više podijeljeni i sami u svijetu koji prati trendove globalizacije. Osim tradicionalno postojećih nasilnih sukoba u svijetu, posljednjih godina svjedoci smo i velikih humanitarnih kriza i prirodnih katastrofa koje pogađaju svijet. Polarizacija u društvu je ogromna, što otežava rješavanje tekućih egzistencijalnih problema. S obzirom na takve događaje, može se reći da je uloga obrazovanja ključna, a interkulturalno učenje nikada nije bilo potrebnije nego što je danas. Da bi se riješili gorući svjetski problemi koji su slični problemima klimatskih promjena, potrebno je slušati i susretati se, vjerovati jedni drugima, pokazati solidarnost i spremnost na suradnju. Svijet je pun razlika, ali to ne znači da različiti ljudi ne mogu surađivati i imati dijalog o ključnim temama koje utječu na kvalitetu života i opstanak.

Gledajući svijet kroz ovu prizmu i imajući na umu da većina zemalja u kojima se provodi projekt WalkON nema građanski odgoj, pitanje koje se postavlja je tko preuzima odgovornost za interkulturalno učenje u našim društвима. U tom području, međunarodni programi za mlade temeljeni na metodologiji neformalnog obrazovanja su oaze u kojima se bavi temama kao što su interkulturalni dijalog, ksenofobija, rasizam, diskriminacija itd. U tom smislu treneri za rad s mladima i nastavnici u školama su ti koji su preuzeли ovu važnu zadaću i odgovornost pripreme nove generacije za humanije i obzirnije interakcije među različitim kulturama i identitetima. Osnaživanje mladih za djelovanje u društvu sa snažnim interkulturalnim kompetencijama utjecat će na koheziju u društvu i uzajamno poštovanje različitih skupina, koje će moći surađivati unatoč razlikama.

Stoga se vrlo značajna i važna zadaća stavlja na nastavnike koji imaju zahtjevnu ulogu u rješavanju problema interkulturalnog učenja i dijaloga te poštivanju različitosti kroz školske kurikulume i na formaliziranim obrazovnim platformama koje su u većini slučajeva krute i ne pružaju potreban prostor za istraživanje, eksperimentiranje i učenje. Stoga ovaj priručnik nastoji osnažiti nastavnike, posebno one koji rade u srednjoškolskom obrazovanju, o tome kako raditi sa svojim učenicima u rješavanju navedenih tema i otvaranju rasprava koje dovode do učenja. U tu svrhu naši obrazovni stručnjaci razvili su šest različitih vježbi koje ćete naći u poglavlju 7, a mogu se koristiti u učionici.

Iako osobe koje rade s mladima i treneri za osposobljavanje za rad s mladima imaju pristup većem broju alata nego li ih mogu koristiti, ovim se priručnikom u poglavlju 6 nastoji osigurati odabrani skup materijala koji može nadopuniti njihov rad i donijeti pozitivne promjene u okruženjima u kojima uče mladi. Iako smo se u vježbama iz poglavlja 7 usredotočili na učionicu, uz prilagodbu vremenskih rokova i okruženja, one također mogu biti korisne i za osobe koje rade s mladima.

5. Obrazovni pristupi

U teoriji postoje tri obrazovna pristupa koji se međusobno nadopunjuju i kombinirajući ih tijekom vremena učenici će prihvatići i slijediti koncept cjeloživotnog učenja koji je bitan za njih, kao i napredak bilo kojeg društva. Iz tog razloga sva su tri koncepta jednako važna u životu svakog pojedinca.

Formalni obrazovni pristup

Događa se u ustanovama (škola, sveučilište itd.) i hijerarhijski je strukturiran sustavom ocjenjivanja. U ovom pristupu postoji fiksni kurikul organiziran u različite predmete. Proces učenja planiran je i namjeran s definiranim ciljevima učenja. Nastavnici moraju pohađati formalno obrazovanje i dobiti certifikat kako bi predavali.

| stranice 9

Neformalni obrazovni pristup

Događa se izvan institucija i provode ga uglavnom organizacije civilnog društva. Hijerarhija ravne strukture i visoko sudjelovanje studenata/sudionika glavne su značajke ovog pristupa. Ovaj pristup također podupire vršnjačko učenje facilitacijom postojećeg znanja u određenoj skupini. To znači da nastavnik može biti bilo tko iz skupine,

ali treneri / facilitatori odgovorni su za razvoj programa i postizanje ciljeva učenja. To znači da je neformalno obrazovanje također planirano i namjerno kao i formalno, ali kurikuli mogu biti fleksibilni i temeljiti se na potrebama određene skupine. To je otvoreni proces s mnogim raspravama, razmišljanjima, vježbama i općenito primjenom vrlo zanimljivih metoda za sudionike. Ova vrsta obrazovanja ključna je za razdoblje nakon školovanja.

Informalni obrazovni pristup

Ova vrsta obrazovanja može se dogoditi bilo gdje (u autobusu, tijekom pauze za kavu na konferenciji, dok hodate, dok pijete piće s prijateljima itd.). Glavne značajke su da učenje nije planirano i namjerno, nema nikakvih kurikula ili nacrta predavanja. Spontano je, učenici su vrlo motivirani da se uključe u proces učenja, a ulogu podučavanja preuzima svatko tko želi podijeliti svoje kompetencije u informalnom okruženju učenja. Ova vrsta obrazovanja ključna je u ranom djetinjstvu.

6. Metode i alati

Pristup neformalnog obrazovanja uključuje kombinaciju različitih obrazovnih metoda kako bi se zadovoljili različiti stilovi učenja i vrste učenika. Kombinacija metoda unutar programa obrazovne aktivnosti diktira grupnu dinamiku i razinu energije i motivacije za učenje među sudionicima.

U donjoj tablici naveli smo neke od metoda koje bi mogle koristiti posebno osobe koje rade s mladima, ali i nastavnici, u osmišljavanju neformalnih obrazovnih aktivnosti u području izgradnje mira i interkulturnog dijaloga. Ovaj popis nije opsežan jer se dostupniji slični alati mogu lako pronaći na mreži, ali odabrali smo nekoliko njih koji su posebno usmjereni na glavne teme ovog paketa alata i primjenjivi su u interkulturnim okruženjima.

METODE	SVRHA/UPORABA	PRIMJERI PRIDRUŽENIH ALATA ¹¹
LEDOLOOMCI (icebreakers)	Metoda se uglavnom koristi na početku obrazovne aktivnosti i doprinosi upoznavanju, kao i stvaranju sigurnog prostora za sudionike kako bi kasnije izrazili svoje mišljenje. Također služi za uspostavljanje grupne dinamike.	LIMUNI KARTA IMENA NIKAD ME NE ZABORAVI. JA U EUROPPI ISS IDENTITET – JA I MOJ
USPOSTAVA OSNOVNIH PRAVILA	Neformalno obrazovanje nije hijerarhijska struktura sa sustavom ocjenjivanja i zato je važno napraviti grupni ugovor o tome kako želimo raditi i osvijestiti sve članove skupine o pravilima.	UGOVOR O UČENJU
POSTAVLJANJE OČEKIVANJA I IZGRADNJA TIMA (team building)	Svaka neformalna obrazovna aktivnost ima svoje ciljeve i ishode učenja. Sudionici postavljaju svoja očekivanja na temelju dnevnog reda i vlastitog iskustva s treninzima i zato je od velike važnosti provjeriti jesu li ta očekivanja u skladu s planiranim ciljevima učenja.	OČEKIVANJE I. OČEKIVANJE II. OČEKIVANJE III.
RAD U MALIM SKUPINAMA	Ova metoda podržava i potiče suradničko učenje među sudionicima. Također utječe na grupnu dinamiku tijekom obrazovne aktivnosti.	KAZALIŠTE SUPKULTURA
VJEŽBE PODIZANJA ENERGIJE (energiser)	Koristi se kada energija u grupi padne, a treneru je potrebna brza metoda za osvježavanje i aktiviranje skupine. Također utječe na grupnu dinamiku postizanja ishoda učenja.	TUK-TAK NAZIV-PRIDJEV VRISAK OČIJU VUČJI
RASPRAVE	Ova metoda podržava razmjenu ideja i mišljenja među sudionicima poticanjem razmišljanja, kritičkog mišljenja, pronalaženja rješenja itd. Može se organizirati u različitim oblicima, kao plenarna sjednica ili rad u malim skupinama.	POLITIČKI KOREKTNO S KIM BISTE ŽELJELI ŽIVJETI FISHBOWL SUKOBA
IGRANJE ULOGA	Metoda koja stavlja sudionika u „tuđe cipele“. Svrha ove metode je razumjeti odnose među uključenim stranama i razviti kompetencije za djelovanje u određenom okruženju kroz simulaciju stvarnih situacija.	MEDIJSKA MANIPULACIJA VODIČ ZA IGRANJE ULOGA
SIMULACIJSKE VJEŽBE	To je metoda koja pruža iskustvo zrcalnih ljudskih i okolišnih uvjeta. To je simulacija problema na metarazini, s mogućnošću primjene ishoda učenja na stvarne životne situacije. Razlikuje se od igranja uloga jer je duža, a simulirani objekt mogao bi se prikazati na meta razini.	HODAJ MILJU U MOJIM CIPELAMA INTERKULTURALNA FEŠTA RAFA RAFA MYNOSIA LABIRINTH HR ESCAPE ROOM ŽIKINA PRIČA
ŽIVA KNJIŽNICA	Živa ili ljudska knjižnica je metoda koja uključuje pripovijedanje osobe koja ima određeno iskustvo iz kojeg sudionici mogu učiti.	VODIČ ZA ŽIVU KNJIŽNICU

| stranice 10

¹¹ Sve povezane metode su otvorenog koda

FORUM KAZALIŠTE	To je metoda koja koristi kazalište za podučavanje sudionika za postizanje nekih društvenih ciljeva. Ova metoda uglavnom se kombinira s metodom rasprave koja bi se mogla dogoditi nakon predstave forum kazališta.	<u>PRIRUČNIK ZA FORUM KAZALIŠTE</u>
GRADSKE IGRE	To je suradnička metoda na otvorenom koja se može koristiti za izgradnju tima ili orientaciju u zajednici, kao i za interkulturalno učenje.	<u>AKCIJA JE VEZANA ZA AKCIJU</u>
EDUKATIVNA IGRA NA PLOČI	Ova metoda koristi osnovne koncepte dizajna društvenih igara kako bi se riješila važna društvena pitanja i teme.	<u>WORD4WORD</u>
INTERKULTURALNA ZABAVA	Zabava bi se mogla koristiti kao metoda prilagođena mladima kako bi se naučilo o osnovnom konceptu kulture i podržao dio kulturnog ledenog brijege.	<u>ČLANAK O INTERKULTURALNOJ ZABAVI/VEČERI</u>
ZAVRŠNA RASPRAVA (<i>debriefing</i>) I REFLEKSIJA I POV RATNE INFORMACIJE	<p>Završna rasprava je metoda koja se može koristiti nakon metoda koje uključuju konceptualno razmišljanje. Pomaže treneru da prenese konceptualnu priču u stvarnu životnu situaciju u kojoj ćemo moći razmišljati o našim akcijskim kompetencijama i izvući naučene lekcije. Koraci završne rasprave su:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) identificirati što se dogodilo tijekom vježbe, 2) što smo dobro učinili i što bismo mogli učiniti drugačije, 3) koje su naučene lekcije. <p>Refleksija je metoda koja se uglavnom koristi za analizu djelovanja sudionika i / ili praćenje njihovih postignuća u učenju i daje im povratne informacije i savjete za poboljšanje. Također se može primjeniti u timu kao alat za rješavanje problema te ima utjecaj na dinamiku skupine.</p>	<u>PRIRUČNIK ZA ISPRAVLJANJE POGREŠAKA</u> <u>PRIRUČNIK ZA POSREDNIKE I TRENERE COE</u>
VREDNOVANJE (evaluacija)	Ova metoda se koristi za mjerjenje uspjeha naše intervencije ili obrazovne aktivnosti. Može biti kreativna, uglavnom transparentna, ili redovita u obliku ankete koja je uglavnom anonimna.	<u>LUK VODA</u> <u>GRUPNA EVALUACIJA</u> <u>FILM</u> <u>GESTURMETAR</u>

7. Radionice za učenike

Sljedeće radionice/vježbe izrađene su i prilagođene za korištenje u učionici s učenicima u dobi od 14 do 18 godina. Ovih šest vježbi ima za cilj pružiti nastavnicima nekoliko jednostavnih radionica koje bi mogli koristiti u učionici za rješavanje tema interkulturalnog dijaloga, mira, pomirenja i poštivanja različitosti.

| stranice 12

Vježba 1

Mir: ja i moja obitelj		
Cilj:	Omogućiti učenicima da nauče više o miru kroz percepciju vlastitog kruga obitelji i prijatelja.	
Veličina skupine: 10+	Dobna skupina: 14+	Vrijeme: 45 minuta x 2
Potrebni materijali:	A4 papiri, olovke, ploča za pitanja, stolice i stolovi.	
Upute za nastavnike:	<p>Ova radionica pripremljena je za provedbu u dva dijela: u učionici i kao domaća zadaća. Oba dijela su spojena, ali se također mogu koristiti odvojeno. Evo kako to učiniti:</p> <p>U učionici:</p> <ul style="list-style-type: none"> Podijelite učionicu u male timove (5 osoba po timu), zamolite ih da se grupiraju i u svojoj maloj skupini intervjuiraju jedni druge na temu: Što je mir za vas? Recite im da svi u grupi moraju govoriti, a nakon što svi podijele svoje mišljenje, skupina mora smisliti malu kreativnu prezentaciju (crtež, skica, kazalište, pjesma itd.) od 2-3 minute gdje objašnjavaju ostatku razreda kako razumiju mir. Nakon što svi predstave svoj rad, zaključite malom otvorenom raspravom i dajte još uvida u temu ako shvatite da njihovi koncepti trebaju više razrade. Pogledajte pojmove objašnjene u poglavlju 3 ovog dokumenta. <p>Domaća zadaća:</p> <p>Na kraju sata recite učenicima da za sljedeći sat trebaju dovršiti domaću zadaću.</p> <ul style="list-style-type: none"> Njihova je zadaća intervjuirati članove svoje obitelji (majku, oca, bake i djedove i braću i sestre) o tome što misle o miru, kako ga razumiju i zašto im je to važno. Uputite ih da je važno da pitaju različite generacije i zapišu svoje odgovore. Na sljedećem susretu, dajte im 15 minuta da pripreme male prezentacije na A4 papiru gdje pišu ključne riječi odgovora koje su dobili. Nakon što su svi spremni, dopustite im da počnu međusobno razmjenjivati papire i čitati ono što su drugi napisali. Nakon što su svoje uratke podijelili s ostalima, pitajte razred jesu li primjetili bilo kakve razlike u percepciji mira među članovima 	

	svoje obitelji. Dopustite im da raspravljaju i daju doprinos različitim percepcijama koje različite generacije mogu imati na istu temu.
--	---

Vježba 2

| stranice 13

Podudaranje koncepata		
Cilj:	Poboljšanje razumijevanja različitih koncepata koji se povezuju s interkulturnim dijalogom.	
Veličina skupine: 12+	Dobna skupina: 14+	Vrijeme: 50 minuta
Potrebni materijali:	Ispišite prilog 1 u nastavku za svakog učenika, olovke, stolice i stolovi za sve učenike.	
Upute za nastavnike:	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnите sudionicima da će raditi u malim skupinama (4-5 učenika po skupini) 25 minuta i da moraju uskladiti pojmove s odgovarajućom definicijom (kao što je prikazano u donjoj tablici). • Sudionici u svakoj skupini moraju uskladiti ključnu riječ s njezinim objašnjenjem i dok to čine moraju međusobno raspravljati o tome kako razumiju te pojmove i dati i primjere za svaku definiciju. • Nakon završetka grupnog rada, ponovno okupite grupu i provjerite kako su uskladili koncepte. Dok provjeravate, zatražite da iznesu primjere. • Završite sat sažetkom aktivnosti i pitajte sudionike sljedeće: <ul style="list-style-type: none"> - <i>Što mislite o ovoj vježbi?</i> - <i>Je li to bio lak ili težak zadatak?</i> - <i>Jeste li znali koncepte prije?</i> - <i>Kako ste došli do primjera?</i> <p>Završite nastavu zahvalivši im na sudjelovanju u vježbi/radionici.</p>	

Prilog 1.

Ispišite ovo za svakog učenika.

Uslugadite pojmove s lijeve strane s odgovarajućim objašnjenjem na desnoj strani			
Predrasuda	1		A. Razumijevanje da je svaki pojedinac jedinstven i prepoznavanje njihovih individualnih razlika. Te razlike mogu biti u području rase, roda, etničke pripadnosti, spola i seksualne orientacije, političkih stavova itd.
Interkulturnalni dijalog	2		B. Akcija koju poduzimamo protiv osobe na temelju predrasuda koje imamo o skupini kojoj pripada.
Diskriminacija	3		C. Otvorena i uvažavajuća razmjena mišljenja između pojedinaca i skupina koje pripadaju različitim kulturama koja dovodi do dubljeg razumijevanja percepcije svijeta drugoga.
Socijalna uključenost	4		D. Prosudba koju donosimo o drugoj osobi ili drugim ljudima, a da ih zapravo ne poznajemo.
Stereotip	5		E. Učenje o tome ključno je za razumijevanje da smo svi jedinstveni i da to donosi vrijednost našoj suradnji. Može se odnositi na postojanje različitih identiteta, kultura, vjerskih, političkih stavova itd.
Govor mržnje	6		F. Koncept u kojem nastojimo poboljšati životne uvjete manjina ili izoliranih skupina. To je čin postizanja jednakosti u društvu osiguravanjem poštivanja univerzalnih ljudskih prava za sve članove društva.
Interkulturno učenje	7		G. Sastoje se u osnovi od zajedničkih uvjerenja ili razmišljanja o određenoj ljudskoj skupini.
Različitost	8		I. Bilo koja vrsta komunikacije u govoru, pisanju ili ponašanju, koja napada ili koristi pejorativni ili diskriminirajući jezik s obzirom na osobu ili skupinu na temelju toga tko su, drugim riječima, na temelju njihove vjere, etničke pripadnosti i nacionalnosti.

SAMO ZA NASTAVNIKE:

Ovo su točni odgovor za predaju: 1-D; 2-C; 3-B; 4-F; 5-G; 6-I; 7-E; 8-A. NEMOJTE ga tiskati za učenike.

Vježba 3

Koja je tvoja pozicija?		
CILJ:	Razviti razumijevanje složenosti pojmova povezanih s interkulturnim dijalogom i podići svijest o ulozi koju oni imaju u društvu.	
Veličina skupine: 12+	Dobna skupina: 14+	Vrijeme: 50 minuta
Potrebni materijali:	Dva A4 papira na kojima piše <i>slažem se/ne slažem se</i> , traka za pod, otisnute rečenice koje se nalaze u nastavku u Prilogu 2.	
Upute za nastavnike:	<ul style="list-style-type: none"> Pripremite učioniku tako što ćete ju podijeliti na dvije polovice pomoći trake ili stavljajući imaginarnu granicu samo kako biste prikazali sredinu prostorije. Zalijepite dva A4 papira s oznakom „Slažem se“ na jednu stranu i „Ne slažem se“ na drugu stranu. Objasnite razredu da ćete sada pročitati niz izjava s kojima se mogu složiti u većoj ili manjoj mjeri. Jednom kada čuju izjavu, moraju zauzeti stav na jednoj strani učionice, ovisno o tome slažu li se ili ne. Pročitajte izjave jednu po jednu i ostavite vremena za komentare i raspravu za svako pitanje. Stimulirajte razmišljanje i raspravu. Pitajte učenike zašto stoje na tim položajima. Nakon što pročitate sve izjave, okupite grupu na završnu raspravu. Zaključite sažetkom aktivnosti i pitajte sudionike što misle o aktivnosti. Napravite poveznicu između stvarnosti u kojoj živimo i održanih rasprava. Često znamo samo jedan dio priče (naš), ali je važno razumjeti i duboko razmisli o problemu. Učenici/polaznici moraju razmisli o tome koliko često slušamo argumente i perspektive drugih? Koliko smo dosljedni u svojim mišljenjima i idejama? Koliko smo otvoreni za različite kulture, ljudi iz različitih sredina? Kako to utječe na naš život i druge ljudi i život u zajednici. 	

| stranice 15

Prilog 2.

Ispišite dolje navedene izjave za vježbu. Slobodno dodajte i vlastite izjave.

Primjeri izjava.

- Nacionalizam znači rat.*
- Neki ljudi se ne žele integrirati.*
- Mladi ljudi prednjače u rasističkim napadima.*
- Neke religije su protiv ljudskih prava.*
- U društvu se manjine moraju prilagoditi većini.*
- Muslimani se zapravo ne mogu integrirati u europska društva.*
- Resursi su ograničeni, tako da društvo ne može primiti previše ljudi, čak i ako bježe od rata u svojoj zemlji.*
- Neke manjine odlučuju biti odvojene od društva.*
- Interkulturni dijalog je san koji se nikada ne može ostvariti.*

Vježba 4

Kolaž interkulturalnog dijaloga		
CILJ	Istražiti bitne elemente interkulturalnog dijaloga i razumjeti njegovu vrijednost za naše društvo.	
Veličina skupine: 12+	Dobna skupina: 14+	Vrijeme: 50 minuta
Potrebni materijali:	<i>Flip chart</i> papir ili karton, stari časopisi, škare, ljepilo, stolovi i stolice.	
Upute za nastavnike:	<ul style="list-style-type: none"> • Objasnite učenicima da će raditi u timovima od 4-5 osoba i da moraju napraviti kolaž s glavnim elementima interkulturalnog dijaloga. • Svakoj skupini dajte set starih časopisa s fotografijama, škarama, ljepilom i kartonom ili velikim papirom. • Dopustite učenicima da raspravljaju i rade 20 minuta na izradi grupnog kolaža. • Nakon toga zatražite da predstave svoj kolaž i stave poseban fokus na glavne važne elemente od kojih se sastoji interkulturalni dijalog. • Zaključite sažetkom aktivnosti i pitajte sudionike što misle o aktivnosti, o čemu su razgovarali, koja je najvažnija vrijednost interkulturnog dijaloga, misle li da imamo dobar interkulturni dijalog u našoj zemlji i zašto? Što kao mladi ljudi možemo učiniti kako bismo poboljšali interkulturni dijalog u našoj lokalnoj zajednici? 	

| stranice 16

Vježba 5

Izvan okvira		
CILJ	Podizanje svijesti o predrasudama u našim zajednicama, promicanje socijalne uključenosti i multikulturalnosti kroz razvoj empatije.	
Veličina skupine: 12+	Dobna skupina: 14+	Vrijeme: 50 minuta
Potrebni materijali:	Papir, olovka, kutija, stolovi i stolice.	
Upute za nastavnike:	<ul style="list-style-type: none"> • Dajte učenicima olovku i papir i zamolite ih da anonimno zapišu jedan primjer diskriminirajuće rečenice u odnosu na etničku pripadnost ili rasu koju im je izravno rekao jedan od vršnjaka iz škole / skupine prijatelja / članova obitelji / članova zajednice. • Zamolite ih da preklope papiere na koje su to zapisali i stave ih u kutiju. Objasnite učenicima da ćete sada tražiti od jednog od njih da nasumično pokupi jedan papir iz kutije, pročita ga naglas i odgovori na sljedeća pitanja (ova pitanja možete napisati na ploču): <ol style="list-style-type: none"> Kako bih ja ovo riješio/riješila da je to nešto što sam iskusio/iskusila? 	

	<p>b) Jesam li ikada iskusio/iskusila nešto slično?</p> <p>c) Kako bih pomogao/pomogla ako bih svjedočio/svjedočila da se ovo događa nekome do koga mi je stalo?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potaknite učenike razreda da rasprave ili postave pitanja nakon što svaki od njih pročita svjedočanstvo i odgovori na pitanja. Budite oprezni da zadržite tempo i tražite poštovanje i empatiju dok učenici čitaju rečenice ili odgovaraju na njih. • Zaključite vježbu s malo sažetka i motivirajte učenike da budu empatični, da ne diskriminiraju druge i da se međusobno podržavaju. 	stranice 17
--	--	-------------

Vježba 6

Pod istim nebom		
CILJ	Steći razumijevanje koncepata interkulturni dijalog i kulturna različitosti kroz učenje o zemljama Zapadnog Balkana.	
Veličina skupine: 12+	Dobna skupina: 14+	Vrijeme: 50 minuta
Materijala:	<i>Flip chart</i> papiri, flomasteri, stari časopisi, ljepilo.	
Upute za nastavnike:	<ul style="list-style-type: none"> • Započnite objašnjavanjem učenicima što je interkulturno učenje i zašto ga je važno promicati u društvu. Pogledajte pojmove u poglavljju 3 kako biste lakše ušli u pozadinu koncepta. • Podijelite razred u 7 manjih skupina s 3 ili više osoba i osigurajte im jedan <i>flip chart</i> s nazivom zemlje (Albanijska, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Srbija, Kosovo, Sjeverna Makedonija i Crna Gora), flomastere, škare, papir u boji, ljepilo i stare časopise. • Recite im da je njihov zadatak raditi zajedno u maloj skupini i napraviti <i>flip chart</i> prezentaciju pomoću crteža i slika iz časopisa za zemlju koja im je dodijeljena. Njihova prezentacija mora biti usredotočena na ono što znaju o zemlji i njezinoj kulturi i ljudima. Neka rade 15-20 minuta. • Nakon što završe posao, zamolite svaku skupinu da predstavi svoju zemlju u 2 minute, a nakon što to završe zatražite od razreda da kažu jednu riječ koje se sjećaju iz prezentacije. <p>Slijedite ova pitanja kako biste zaključili sa završnom raspravom:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kakva je bila ova aktivnost za vas? - Je li vam bilo teško razmišljati o obilježjima drugih zemalja? - Jeste li naučili nešto novo o drugim zemljama što prije niste znali? - Kako ste znali informacije koje ste napisali u svojim skupinama? - Jeste li pronašli neke sličnosti? Što to vama znači? - Što mislite zašto je važan interkulturni dijalog? - Kako možemo promicati više interkulturnog dijaloga? <p>Dovršite vježbu govoreći razredu koliko je važno da učimo o kulturama jedni drugih kako bismo potaknuli razumijevanje i cijenili različitost.</p>	

8. Korisni resursi

Slijedi popis ostalih alata otvorenog koda, priručnika, izvješća i priručnika za osposobljavanje koji vam mogu pomoći s više popratnih informacija o temama kojima se bavi ovaj priručnik. Slobodno ih istražite i koristite prema svojim potrebama.

- [Novo doba pomirenja- generacija Z kao pokretač](#)
- [Trenutno stanje – Pomirenje i suzbijanje govora mržnje na Zapadnom Balkanu](#)
- [Proces pomirenja na Zapadnom Balkanu i u Turskoj](#)
- [Razvoj interkulturalne kompetencije kroz obrazovanje](#)
- [T-Kit 4 - Interkulturno učenje - Serija kompleta za osposobljavanje](#)
- [T-Kit br. 11 - Mosaic: Komplet za osposobljavanje za rad s mladima na Euro-Mediteranu \(coe.int\)](#)
- [T-Kit 12: Sukob koji transformira mlade \(coe.int\)](#)
- [Oznake/ Veze \(coe.int\)](#)
- [Kompas: Priručnik za obrazovanje mladih o ljudskim pravima \(coe.int\)](#)
- [Obrazovni paket - svi različiti svi jednaki](#)
- [Domino \(coe.int\)](#)